

РОЗДІЛ V. ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

УДК 37.018.7 – 057.875:371.124:8

Наталія Громова

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

ORCID ID 0000-0002-2784-1016

DOI 10.24139/2312-5993/2023.02/127-140

ФАХОВА ПРАКТИКА – НЕВІД'ЄМНИЙ КОМПОНЕНТ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ-СЛОВЕСНИКА

У статті обґрунтовується важливість виробничої педагогічної практики для майбутніх учителів-філологів у процесі становлення їх як фахівців. Автором представлено специфіку організації виробничої педагогічної практики на бакалаврському рівні підготовки Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка. Охарактеризовано мету педагогічної практики в закладах загальної середньої освіти; визначено вміння та навички, що формуються у процесі проходження практики. Обґрунтовано доцільність та актуальність використання інтерактивних технологій та методів, описано і доведено доцільність їх використання на уроках української мови. Автор пропонує шляхи підвищення ефективності педагогічної практики, а також необхідність візуалізації навчального матеріалу в умовах дистанційної освіти. Наголошує на тому, що знання, вміння та навички, набуті у процесі педагогічної практики, є основою мовно-фахової майстерності майбутнього вчителя-словесника.

Ключові слова: педагогічна практика, мета практичної підготовки студентів, інтерактивні технології, візуалізація навчального матеріалу, дистанційний освітній процес, підсумкова конференція.

Постановка проблеми. Протягом останніх років вимоги до підготовки майбутніх фахівців значно зросли. Один із головних шляхів реформування освіти полягає в необхідності підготовки нової генерації педагогічних кадрів, підвищення їхнього професійного та загальнокультурного рівня. У динамічному сьогоденні відповідно збільшився обсяг функціональних обов'язків учителя-словесника: це носій гуманітарної культури, дослідник, менеджер, психолог, знавець лінгвістичних законів і літературних тонкощів, майстер живого слова, виразного читання, ритор. Перед педагогічними закладами вищої освіти стоїть завдання значно удосконалити психолого-педагогічну та методичну підготовку майбутніх учителів. Підвищення рівня практичної підготовки студентів передбачає і включає в себе декілька аспектів, одним з яких є удосконалення організації та проведення

педагогічної практики, яка, на думку вчених, відіграє вирішальну роль у процесі становлення професіонала (Денищич, Косарева, 2017, с. 67).

Педагогічна практика посідає особливе місце у системі професійної підготовки майбутніх учителів-словесників. У зв'язку зі своєю динамічністю і постійною реорганізацією відповідно до вимог, що швидко змінюються в системі освіти, вона впливає на всі діючі структури особистості майбутнього педагога. Відповідно до Закону «Про вищу освіту» педагогічна практика є важливою складовою системи професійної підготовки майбутніх учителів-філологів. Вона забезпечує поглиблене засвоєння теоретичних знань і набуття вмінь та навичок, сприяє вдосконаленню комунікативної, літературознавчої, методологічної компетентностей та загалом культурному розвитку особистості студента-філолога (Корсак, 2016, с. 4).

Аналіз актуальних досліджень. Концептуальною основою дослідження професійної підготовки майбутніх учителів української мови і літератури слугують положення міжнародних (Конференція ЮНЕСКО «Зміцнення ролі вчителів у швидкозмінному світі» (1996 р.), Рамкова програма оновлених ключових компетентностей для навчання протягом життя, схвалена Європейським парламентом і Радою Європейського Союзу (2018 р.), Педагогічна Конституція Європи (2013 р.)) та вітчизняних законодавчо-нормативних документів (Закони України «Про освіту» (2017 р.), «Про повну загальну середню освіту» (2020 р.), «Про вищу освіту» (2014 р.), Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (2013 р.), Концепція «Нова українська школа» (2016 р.), Концепція розвитку педагогічної освіти (2018 р.), Державний стандарт початкової освіти (2018 р.), Державний стандарт базової середньої освіти (2020), Професійний стандарт за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти» (2020 р.), Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України (1993 р.) та ін.

Виробнича педагогічна практика з української мови та літератури є логічним продовженням навчальних практик на попередніх курсах (фольклорної, діалектологічної) та завершальним етапом професійно-педагогічної підготовки вчителя. Навчальні практики на другому та третьому курсах є свого роду адаптаційними з огляду на перспективу створення умов з метою оволодіння основними педагогічними вміннями та навичками, тому є необхідними для осмислення майбутньої професії.

Практика спрямована на формування у студентів, які виконують обов'язки вчителя української мови і літератури, загальних та фахових компетентностей, що визначені освітньою програмою.

Мета статті – з'ясувати місце й роль педагогічної практики у підготовці, становленні та самореалізації майбутнього вчителя-словесника, яку ми розглядаємо як вияв мовно-фахової майстерності, що проявляється як внутрішня потреба особистості до повного розкриття своїх потенційних можливостей – професійних та особистісних якостей.

Виклад основного матеріалу дослідження. Педагогічна практика є сполучною ланкою між набутими знаннями, вміннями та їх реалізацією на практиці. Вона грає неабияку роль у формуванні та вдосконаленні професійної компетенції майбутнього педагога.

Основною метою педагогічної практики є адаптація студентів до шкільних умов, застосування теоретичних знань, набутих методик навчання української мови на практиці, оволодіння основними педагогічними функціями у роботі з учнями різних вікових груп під керівництвом методиста та вчителя. Водночас розвивається педагогічне мислення студентів як здатність застосовувати теоретичні відомості та вже вироблені педагогічні навички, вміння вирішувати нові навчальні та виховні завдання у різних умовах: у класах з різною підготовкою, на різних ступенях навчання, з різними віковими групами учнів.

У процесі проходження виробничої педагогічної практики, застосовуючи отримані у вузі теоретичні знання та розвиваючи педагогічні вміння на практиці, студенти опановують комунікативно-навчальну, організаційну та виховну функції вчителя української мови та літератури. Студенти-практиканти набувають уміння спостерігати та аналізувати навчально-методичну діяльність вчителя, складати різні види планів, проводити різні типи уроків з вибором оптимальних технологій навчання, використанням необхідних засобів наочності, проводити аналіз відвіданих занять та самоаналіз, здійснювати позакласну роботу.

Для того, щоб педагогічна практика проходила успішно, студентам необхідно насамперед ознайомитися з організацією навчально-виховного процесу в школі, документацією, єдиними вимогами до учнів, а також вивчити методичний досвід та систему навчальної роботи.

При становленні особистості вчителя має значення не тільки безпосередній досвід, яким володіє студент при підготовці та

проведенні уроків, але й опосередкований, який поступово накопичується в результаті спостережень за роботою вчителів школи, своїх товаришів (Євтух, 2019, с. 142).

Розвиток професійної компетенції студентів-практикантів відбувається у процесі проведення уроків. Використання традиційних форм навчання поступово відходить на другий план, оскільки вони не відповідають сучасним цілям та завданням. Сучасний урок супроводжується використанням відеоматеріалів, інформаційно-комунікативних технологій, проєктної методики. Використання таких технологій навчання підвищують мотивацію учнів, оскільки важко уявити сучасне життя без комп'ютера, вправи носять інтерактивний характер, зворотний зв'язок здійснюється негайно. Використання інтерактивних технологій у процесі вивчення української мови значно стимулює психічні процеси: покращується сприйняття, розвивається пам'ять, уява. У процесі інтерактивної взаємодії формуються воля і характер студентів, а також уміння і навички, важливі для професійної діяльності майбутніх учителів-філологів: аналіз, синтез, абстракція та узагальнення матеріалу (Осова, 2020, с. 131).

Нова українська школа висуває нові вимоги до вчителя. Він має самостійно визначати шляхи реалізації власних новацій, втілюючи їх у життя. У процесі професійної підготовки майбутнього учителя-словесника окрім основних курсів «Методика навчання української мови» та «Методика навчання української літератури» важливу роль відіграє курс «Інноваційні технології вивчення української мови /літератури». Мета курсу полягає в підготовці майбутніх учителів-філологів до використання інноваційних технологій у професійній діяльності, формування теоретико-методичних знань про новітні технології, вироблення практичних навичок їх використання в навчально-виховному процесі закладів загальної середньої освіти, розвиток мотивації студентів до професійного самовдосконалення, розвиток творчої активності, потреби у здійсненні інноваційної педагогічної діяльності.

Сучасний освітній процес має бути організований вчителем так, щоб кожен учень відчував свою успішність та інтелектуальну спроможність. Учитель має бути не лише транслятором знань, а радником, партнером, надійним плечем у навчанні учнів і, як зазначалося в лекції, учитель має бути сам учнем, постійно удосконалювати свої знання та йти в ногу з часом. Тому його педагогічна

діяльність має сьогодні будуватися по-новому. Саме вивчення та опанування різних інноваційних технологій допоможе вчителю організувати сучасний, неординарний, цікавий учням урок, посилити їх мотивацію в здобутті нових знань та опануванні нових навичок.

Готовність вчителя-філолога до інноваційної діяльності – це готовність до саморозвитку і самоосвіти. А глибший, ширший, сучасніший багаж знань вчителя допоможе організувати йому кращий, цікавіший, простіший, більш творчий і структурований, взаємно приємний освітній процес.

Учитель має пам'ятати, що кожне нове покоління учнів різне, а сучасні учні 21 століття – діти віртуального світу, тому вміння використовувати в своїй діяльності інноваційні технології допоможе вчителю надавати сучасним учням знання з різних джерел, у різних формах, розвинути в них систему цінностей, людських відносин та навчити критично мислити.

Відмінність інтерактивного навчання від традиційного полягає в тому, що забезпечується навчальна взаємодія не лише між вчителем і учнями. Учні також активно взаємодіють між собою у пошуках і створенні нового знання або в процесі формування та розвитку нових навичок і вмінь. Учитель виступає лише в ролі організатора процесу навчання, лідера групи учнів. У процесі застосування інтерактивних технологій, як правило, моделюються реальні життєві ситуації, пропонуються проблеми для спільного розв'язання, застосовуються рольові ігри. Тому, на думку Л. В. Перетятко, інтерактивні технології найбільше сприяють формуванню в учнів умінь і навичок, виробленню особистісних цінностей, створюють атмосферу співробітництва, творчої взаємодії в навчанні (Перетятко, с. 5).

Інтерактивні технології дають можливість забезпечити глибоке вивчення матеріалу. Учні освоюють усі рівні пізнання (знання, розуміння, застосування, аналіз, синтез, оцінку). При цьому відсоток учнів, які засвоїли знання, досить високий (понад 50). Змінюється роль учнів. Вона перетворюється на активну: учні приймають важливі рішення щодо процесу навчання. Учитель має менший контроль над обсягом і глибиною вивчення, часом і ходом навчання. Результати роботи учнів менш передбачувані (Перетятко, с. 6).

Як правило, сучасна система навчання вимагає від учителя охоплення великого обсягу інформації, вона орієнтована на рівні «знання» й «розуміння». Це підштовхує педагога на використання в

основному пасивних методів навчання. У середньовіччі використання пасивних методик було виправдане. Учитель мав можливість передати весь обсяг відомої на той час інформації з будь-якого предмета своєму учневі (Перетятко, с. 10). У сучасному світі ситуація кардинально змінилася. Неможливо одній людині знати все, навіть у вузькій царині. Тому сучасні учні повинні мати цілком інші навички: думати, розуміти суть речей, осмислювати ідеї та концепції і вже на основі цього вміти шукати потрібну інформацію, трактувати її та застосовувати в конкретних умовах, формулювати й відстоювати особисту думку. Саме цьому сприяють інтерактивні технології. Нині існує велика кількість інтерактивних методів навчання. Окреслимо, на думку О. І. Пометун та Л. В. Пироженко, найпопулярніші з них: мозковий штурм; рольові ігри/інсценування; континуум; проєктна робота; взаємонавчання; редакційний кошик; ажурна плитка; робота в групах; Mind Maps або інтелектуальні карти; гейміфікація (Сучасний урок, 2004, с. 64).

Наведемо приклади використання означених методів та доведемо доцільність їх використання студентами-практикантами на уроках української мови.

Мозковий штурм – метод опитування, за якого приймаються будь-які відповіді учасників щодо обговорюваної теми. На першому етапі учасники активно висувують свої ідеї, зокрема й нереалістичні, фантастичні та нелогічні. Головне завдання – кількість ідей, а не їхня якість. На цьому етапі забороняється оцінювати висунуті ідеї. Другий етап – оцінювання та обговорення ідей, ранжування їх за рівнем значущості, поділ на групи тощо (Сучасний урок, 2004, с. 73). Метод буде корисним на етапі узагальнення вивчених знань з теми, чи етапі актуалізації знань. Наприклад, при вивченні у 6 класі теми «Займенник як самостійна частина мови. Розряди займенників», на етапі актуалізації знань учням пропонується дати відповіді на запитання та виконати завдання після них:

1. *Яка частина мови називається займенником?*
2. *Чим відрізняються за значенням займенники від іменників, прикметників, числівників?*
3. *Які займенники змінюються за родами, числами, відмінками?*
4. *Яка синтаксична роль займенників? Складіть речення, де займенники виконують роль підмета, додатка, означення, обставини, присудка.*

Переваги цього методу в тому, що він дає змогу за короткий час зібрати максимальну кількість думок; допомагає залучити до роботи тих, хто зазвичай пасивний і соромиться брати участь у дискусіях; активізує уяву і творчі можливості учасників.

Корисним у застосуванні метод рольової гри – це неформальна постановка, у процесі якої учасники без попередньої підготовки розігрують сценки або ситуації. Вони уявляють себе вигаданими персонажами, які моделюють реальні життєві історії та ситуації. Під час рольової гри учасники діють не від свого імені, а демонструють поведінку та висловлюють почуття умовного персонажа. Зазвичай це набагато легше, ніж діяти від себе особисто. Рольова гра є ефективним методом апробації нових моделей поведінки. Вона дає змогу «приміряти» їх на себе у безпечних умовах. Дія «під маскою» уможливорює формування власних уявлень учасників про те, як можна розв'язати подібну ситуацію в реальному житті. Це також допомагає краще зрозуміти почуття уявного персонажа і розвинути навички емпатії. Крім того, завдяки рольовій грі учасник має змогу краще зрозуміти і висловити свої почуття, не боячись розкритись і бути висміяним (Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід, 2002, с. 58). Це чудова можливість для практичного відпрацювання навичок у ситуаціях, наближених до реальних. Цей метод може бути корисним на уроках розвитку мовлення, наприклад, під час вивчення теми «Діалог, його будова та особливості» або ж при вивченні іншого навчального матеріалу. Таким чином учні можуть виконувати роль мовознавців, лінгвістів, наукових працівників. Завдання можуть бути різноманітними: дослідження тексту, його ідейно-художній аналіз. Група сильних учнів опрацьовує кожен своє питання, а потім презентує класу. Доручення має творчо-пошуковий характер. Цей метод можна використати при вивченні у 7 класі теми «Повторення вивченого про текст, його структурні особливості, мовні засоби зв'язку речень у тексті. Мікротема тексту» тощо.

Континуум – метод спрямований на визначення оцінки ставлень учня до того чи іншого явища (наприклад, чи необхідно українцям вчити українську мову). У класі малюють умовну лінію, з протилежних її кінців стають ті, хто займає радикальні позиції, інші – ближче до того чи того краю. Хто бажає, аргументує, чому обрав саме таку позицію (Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід, 2002, с. 76).

Серед багатьох методів роботи, які стимулюють інтерес учнів до нових знань, сприяють розвитку дитини через розв'язання проблем і

застосування їх у конкретній діяльності є метод проєктів – вид роботи (переважно в групах), що спрямований на підготовку кінцевого продукту, наприклад, рекламної листівки, альбому, презентації. Мета цього виду діяльності – надати автономію учневі, можливість застосувати здобуті під час вивчення певної теми знання. Проєктні роботи ідеально підходять для змішаних груп, оскільки кожне завдання може бути виконане учнями, що мають різний рівень підготовки. Практична мета виконання певного проєкту базується на вдосконаленні різних умінь і навичок. Одні проєкти виконуються в парах чи творчих групах, інші – індивідуально. Учитель виступає координатором і помічником дітей при виконанні такого виду діяльності (Перетятко, с. 13). Застосування цього методу є доцільним на етапі узагальнення матеріалу з певної теми. Наприклад, під час вивчення лексикології у 5 класі учням пропонується створити лепбук на тему «Багатозначні слова», «Групи слів за значенням», «Пароніми та їх особливості» тощо. Здобувачі знань оформлюють результати роботи у вигляді брошури з ілюстраціями та цікавими фактами з теми. Це викликає живий інтерес в учнів, покращує процес засвоєння матеріалу, унаочнює пізнання, сприяє розвитку творчих здібностей.

Одним із основних інтерактивних методів навчання є групова робота – це унікальна організація уроку. Вона забезпечує взаємодію між учнями і робить непрямым керування вчителя. Він виступає організатором початку і кінця роботи: формулює завдання, спільну інструкцію по його виконанню, разом з учнями приймає участь оцінки результатів (Семчук, 2007, с. 47). Цю роботу можна організовувати як у малих так і у великих групах. Прикладом застосування такого методу є вправа «Ротаційні (змінювані) трійки». Під час вивчення теми «Заперечні займенники. Ні у заперечних займенниках» у 6 класі, вчитель пропонує учням об'єднатися у трійки за поданим нижче принципом.

Інструкція для вчителя.

1. Розробити однакові завдання для кожної змінюваної трійки.
2. Об'єднати учнів у трійки (можна за кольорами, за одягом, за спільними вподобаннями тощо). Розмістити трійки так, щоб кожна з них бачила трійку справа й трійку зліва. Разом усі трійки мають утворити коло.
3. Дати кожній трійці відкрите завдання. Кожен у трійці має відповісти на це питання по черзі.

4. Після короткого обговорення учасники повинні розрахуватися від 0 до 2. Учні з номером 1 переходять до наступної трійки за годинниковою стрілкою, а учні з номером 2 переходять через 2 трійки проти годинникової стрілки. Учні з номером 0 залишаються на місці і є постійними членами трійки.

Завдання для ротаційних трійок.

1. З'ясуйте, від яких займенників творяться заперечні займенники і яким способом.

2. Провідмінійте займенники ніхто, ніякий. Яка закономірність відмінювання заперечних займенників? Як вони пишуться?

Така організація спрямована на те, щоб не давати готових відповідей, націлювати учнів на творчий пошук, на формування власної думки.

Ще одним цікавим інтерактивним методом організації роботи на уроці є Mind Maps або інтелектуальна карта. Вчитель пропонує розпочати нову тему і малює на дошці чи фліп-чарті схему із асоціацій, які виникають в учнів. Таким же чином можна систематизувати пройдений матеріал. Також можна розділити учнів на групи і попросити створити свої інтелекткарти й потім порівняти. Така активність навчить дітей системно мислити і упорядковувати вивчений матеріал (Крамаренко, 2002). Доцільно використовувати цей метод на будь-якому етапі уроку. Наприклад, на етапі узагальнення учням 7 класу можна запропонувати намалювати інтелектуальну карту до теми «Дієслово», або ж при вивченні теми «Іменник» у 6 класі, учням пропонується створити інтелекткарту на основі раніше засвоєних знань з поданої теми і поступово під час уроку доповнювати її новими елементами. Це дасть змогу перевірити рівень знань учнів, візуалізувати навчальний матеріал, сприяти розвитку умінь сприймати навчальний матеріал та відтворювати його.

Одним із найпопулярніших нині інтерактивних технологій є гейміфікація навчального процесу. Це використання ігрових елементів (гри) у процесі навчання. Застосування подібного методу підвищує мотивацію учнів та полегшує засвоєння навчального матеріалу. Елементи гри доцільно використовувати при вивченні будь-якої теми з української мови. Наприклад, під час вивчення теми «Головні й другорядні члени речення» у 5 класі учням пропонується пограти в гру «Фантастичні гіпотези» та відповісти на запитання: «Що було б, якби...?». Для постановки запитання та відповіді на нього учні мають використати

будь-які підмети, присудки, означення, обставини та додатки. Їх поєднання дає гіпотезу, на основі якої можна працювати. Наприклад: «Що було б, якби ми мали змогу полетіти на іншу планету?». Спочатку формується гіпотеза з використанням головних і другорядних членів речення, потім два-три припущення. Усі ці речення записуються на дошці і досліджуються відповідно до теми уроку.

Для розвитку в учнів уміння аналізувати власну роботу, критично мислити та знаходити допущені помилки, вважаємо корисною вправу «Редакційний кошик». Наприклад, у 5 класі при вивченні теми «Лексична помилка та її умовне позначення» учням пропонується виконати наступне завдання: вчитель записує на дошці, роздає на картках чи виводить на екран презентації текст, у якому допущені лексичні помилки, і пропонує учням знайти їх і відредагувати речення правильно:

1. Річні оцінки цього року в мене найкращі.
2. Ми зробили з паперу паперових птахів.
3. Щоранку я роблю ранкову зарядку.
4. Бабуся назбирала малини і зробила малинове варення.
5. Нові робітники швидко виконали роботу.

При вивченні теми «Типи відмін іменників» у 6 класі інтерактивну частину уроку можна проводити шляхом застосування технології «Ажурна пилка». Учням пропонується такий порядок роботи:

а) підготовка до інтерактивної вправи (усі «домашні» групи збираються в певному місці. Кожен учень отримує картку будь-якого кольору з номером своєї «домашньої» групи (1 хвилина));

б) робота в «домашніх» групах (учні повторюють та обговорюють критерії віднесення іменників до відповідної відміни (2 хвилини));

в) робота в «експертних» групах (учні розходяться по різних групах відповідно до кольору своєї картки: «червоні», «сині», «зелені», «жовті». У кожній з груп опиняються учні, що володіють інформацією про певну відміну іменників. Кожна «експертна» група вислуховує по черзі представників кожної «домашньої» групи, отримує повну інформацію про систему відмін іменників (8 хвилин));

г) повернення в «домашні» групи (кожен ділиться інформацією, отриманою в «експертних» групах. Інформація узагальнюється. Учасники допомагають один одному з'ясувати незрозумілі моменти (5 хвилин));

д) побудова графічної моделі (учні у своїх зошитах будують графічну модель «Типи відмін іменників». Модель зіставляється з таблицею в підручнику. Усуваються недоліки й неточності (5 хвилин));

е) виконання вправ;

є) рефлексія.

Такий вид діяльності сприяє розвитку в учнів здатності до роботи в колективі, узагальненню та систематизації здобутих знань, візуалізації сприйнятої інформації, взаємонавчанню.

Інноваційність практичної підготовки майбутніх учителів полягає у використанні дистанційних форм організації практики, що особливо актуально стало в умовах пандемії та повномасштабної російсько-української війни. Так, сучасні інформаційні технології дозволяють використовувати для спілкування з учнями програм Moodle Google, Classroom Microsoft, Teams, комунікаційні платформи Zoom, Hangouts, Skype. Тому вважаємо за доцільне визначити ще один напрям підвищення ефективності студентів-практикантів, а саме формування навичок проведення уроків у дистанційному та змішаному форматі, що потребує додаткових практичних навичок. Часто під час онлайн-навчання страждає дисципліна учнів, а утримувати їхню увагу досить складно. Саме тому важливо на початку навчання встановлювати чіткі правила щодо взаємодії, щоб подальше навчання проходило злагоджено та ефективно. Разом з тим, в такому форматі важливим є візуалізація освітнього процесу, зумовлена необхідністю врахування когнітивних особливостей сучасного покоління учнів, а також потребою в компактному поданні навчального матеріалу у вигляді, найбільш зручному для його сприйняття, розуміння, засвоєння і запам'ятовування. На сьогодні є велика низка онлайн-сервісів та програмного забезпечення, проте формування педагогічної майстерності їх використання є важливим елементом практичної підготовки майбутніх вчителів української мови і літератури.

Професійні досягнення студентів під час виконання завдань виробничої педагогічної практики оцінюються під час підсумкової конференції з практики. Студент-практикант готує відповідну звітну документацію, представляє свої здобутки у вигляді презентації, відеофільму тощо. На підсумковій конференції в атмосфері професійної доброзичливості відбувається обмін враженнями, думками, досвідом, обговорюються перспективи і шляхи удосконалення практичної діяльності.

Наведемо декілька цитат студентів-практикантів, виголошених в рамках підсумкової конференції 2023 року «Формула професійного успіху майбутнього вчителя-словесника НУШ»

*«В буденних негараздах вижить мушу,
Тому знайшла в житті два рятівних крила,
Які зігріють серце і розрадять душу, –
Це вчительська справа й гітарна струна»* (Провозьон Софія)

«Практика – це перехідний період від студента до учителя, під час якої ми формуємо свою учительську особистість зі своїми особистостями та індивідуальними рисами» (Деркач Катерина)

«Найголовніше правило – вчителювання має йти від серця та з серцем, адже лише так можливо віднайти той ключик до дитячих сердець» (Грицай Єлизавета)

«Необхідно працювати над собою, як особистістю. Бути оптимістом. Ніколи не виносити свої проблеми і поганий настрій в клас. Діти завжди відчують енергію, з якою прийшов вчитель» (Авласцова Аліна)

«Треба будувати урок так, щоб було цікавому самому собі. Зараз важко зосередити учнів на навчанні, вивченні нових тем. Тому необхідно підходити до створення уроку креативно, творчо, неординарно. Коли урок буде справді різнобарвним, саме тоді учні отримають задоволення від навчального процесу» (Княгницька Катерина)

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Таким чином, можна дійти висновку, що підготовка освічених, креативно мислячих і мобільних фахівців вважається неповною без практичного застосування теоретичних знань, отриманих у процесі навчання. Саме тому розвиток професійної компетенції майбутнього вчителя-словесника має проходити активно в період проходження студентами педагогічної практики.

Такий вид організації навчальної діяльності дає можливість студентам набути навичок самостійного ведення навчальної та виховної роботи з учнями з урахуванням їх вікових та індивідуальних особливостей. Професійні знання, вміння та навички поступово переростають у майстерність вчителя. Однієї теоретичної бази недостатньо, щоб стати всебічно розвиненою особистістю, тому велика роль відводиться саме педагогічній практиці, де студенти в умовах реального часу здійснюють самостійно педагогічний процес.

Перспективою подальших досліджень вважаємо напрацювання ґрунтовних методичних рекомендацій щодо проведення практик в умовах онлайн та змішаного навчання.

ЛІТЕРАТУРА

- Денишич, Т. А., Косарева, Г. С. (2017). *Педагогічна практика: зміст, організація, проблемні аспекти формування педагогічної майстерності*. Миколаїв: Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили (Denysych, T. A., Kosarieva, G. S. (2017). *Pedagogical Practice: Content, Organization, Problematic Aspects of Pedagogical Mastery Formation*. Mykolaiv: ChNU Publishing House named after Petro Mohyla).
- Євтух, М. Б. (2019). Роль педагогічної практики у підготовці майбутнього вчителя. *Scientific discoveries: projects, strategies and development*, 2, 140–143 (Evtukh, M. B. (2019). The Role of Pedagogical Practice in the Preparation of Future Teachers. *Scientific Discoveries: Projects, Strategies, and Development*, 2, 140–143).
- Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід* (2002). К.: АПН (Interactive Learning Technologies: Theory, Practice, Experience (2002). Kyiv: APN).
- Корсак, О. І. (2016). Удосконалення педагогічної практики майбутніх учителів іноземної мови. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*, 83, 67–72 (Korsak, O. I. (2016). Improvement of Pedagogical Practice of Future Foreign Language Teachers. *Bulletin of Zhytomyr Ivan Franko State University*, 83, 67–72).
- Крамаренко, С. Г. (2002). Інтерактивні техніки навчання як засіб розвитку творчого потенціалу учнів. *Відкритий урок*, 5-6, 7-11 (Kramarenko, S. G. (2002). Interactive Teaching Techniques as a Means of Developing Students' Creative Potential. *Open Lesson*, 5-6, 7-11).
- Осова, О. О. (2020). *Дидактичні засади навчання іноземних мов студентів філологічних спеціальностей із застосуванням технологічних інновацій* (дис. ... докт. пед. наук. 13.00.09). Полтава (Osova, O. O. (2020). *Didactic Principles of Teaching Foreign Languages to Philology Students Using Technological Innovations* (Doctoral dissertation, 13.00.09). Poltava).
- Перетятко, Л. В. *Інтерактивні технології на уроках української мови та літератури*. URL: <http://surl.li/ankrl> (Peretiako, L. V. *Interactive Technologies in Ukrainian Language and Literature Lessons*. URL: <http://surl.li/ankrl>).
- Семенов, О. М., Вовк, М. П., Дятленко, Т. І., Громова, Н. (2021). *Фахова практика майбутнього вчителя-філолога*. Київ: Талком (Semenoh, O. M., Vovk, M. P., Dyatlenko, T. I., Hromova, N. (2021). *Professional Practice of Future Philology Teachers*. Kyiv: Talkom).
- Семчук, Д. (2007). *Творчо-дослідницькі та інтерактивні технології навчання на уроках української словесності*. Тернопіль: Підручники і посібники (Semchuk, D. (2007). *Creative-Research and Interactive Teaching Technologies in Ukrainian Literature Lessons*. Ternopil: Textbooks and Manuals).
- Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання* (2004). К.: АСК (Modern Lesson. *Interactive Learning Technologies* (2004). Kyiv: ASK).

SUMMARY

Hromova Nataliia. Professional practice – an integral component of the pedagogical expertise of future language teachers.

The article substantiates the importance of production pedagogical practice for future philology teachers in the process of their formation as specialists. The author presents the specifics of the organization of industrial pedagogical practice at the bachelor's level of training at the Sumy State Pedagogical University named after A.S. Makarenko. The purpose of pedagogical practice in institutions of general secondary education is characterized; the skills and abilities that are formed in the course of practice are defined.

The expediency and relevance of the use of interactive technologies and methods is substantiated, the expediency of their use in Ukrainian language lessons is described and proven. The difference between interactive learning and traditional learning is that educational interaction is ensured not only between the teacher and students. Interactive technologies make it possible to provide an in-depth study of the material. Students master all levels of knowledge (knowledge, understanding, application, analysis, synthesis, evaluation).

The author describes and proves the effectiveness of using in Ukrainian language lessons such methods as brainstorming, role-playing/staging, continuum, project work, mutual learning, editorial basket, openwork tile, working in groups, Mind Maps or intellectual maps; gamification.

Professional achievements of students during the performance of tasks of industrial pedagogical practice are evaluated during the final conference on practice. The author offers ways to increase the effectiveness of pedagogical practice, as well as the need to visualize educational material in the conditions of distance education. Emphasizes that the knowledge, skills and abilities acquired in the process of pedagogical practice are the basis of the language and professional skills of the future lexicographer.

Key words: *pedagogical practice, purpose of practical training of students, information and communication technologies, visualization of educational material, distance educational process, final conference on practice.*